

Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejs aicina uz
starptautisku zinātnisko konferenci

Latvija 100

“Tieši laikā.

Dizaina pētniecības aktualitātes Baltijas jūras reģionā”

2018. gada 11. decembris

plkst. 10.00–16.30

Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejs / Lielā zāle
Skārņu iela 10, Rīga

KONFERENCES PROGRAMMA:

Konferenci moderē Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja izstāžu kuratore **Irēna Bužinska**

09.45–10.00 Dalībnieku reģistrācija

10.00–10.20 **Konferences atklāšana**

Inese Baranovska,

LNMM / Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja vadītāja

10.20–10.50 **Nacionālā romantisma salīdzinošā tipoloģija burtu dizainā**

Mg. arch., Mg. art. **Gatis Vanags,**

Rīgas Dizaina un mākslas vidusskolas pasniedzējs / Rīga, Latvija

Latvijā nacionālais romantisms spilgti izpaudās grafiskajā dizainā un burtveidolu dizainā. Latvijas mākslinieku radītajām burtveidolu formām grūti atrast analogus citās valstīs. Tālab svarīgi apzināt raksturīgās nacionālā romantisma burtveidolu dizaina iezīmes un atsevišķus to paveidus.

Vienam no pamatveidiem – “ģeometriskam stilam”, kura spilgtākais pārstāvis ir Jūlijs Madernieks, saknes meklējamas latviešu ornamentā. Nopietnu ietekmi atstājis arī “naivisma stils”, kura aizsācējs un redzamākais autors ir Ansis Cīrulis. Savukārt “klasiskajā stilā” tika izmantotas klasiskās burtu formas, nedaudz tās modificējot un pievienojot latviskā ornamenta detaļas (Rihards Zariņš, Kārlis Sūniņš, Ģirts Vilks). Lai gan rūnu rakstības stilizācija nav bijusi tik izplatīta Latvijā, tomēr vairāki autori veidojuši šī stila burtveidolus (Jēkabs Bīne, Burkards Dzenis, Vilis Krūmiņš).

Mg. arch., Mg. art. **Gatis Vanags** ir grafiskais dizainers, fotogrāfs, Rīgas Dizaina un mākslas vidusskolas pasniedzējs. 2012. gadā beidzis Latvijas Mākslas akadēmijas Vizuālās komunikācijas nodaļu. Studē Latvijas Mākslas akadēmijas doktorantūrā, strādā pie tēmas “Burtu dizaina attīstība Latvijā 20. gadsimta pirmajā pusē”.

10.50–11.20 **Art Deco reklāmas dizains un plakāti. Spožie, bet maz zināmie meistari**

Mg. art. **Ilze Martinsone,**

Latvijas Arhitektūras muzeja vadītāja / Rīga, Latvija

Līdz šim nav bijusi liela interese par starpkaru laika plakātiem. Izņēmums ir mūsu redzamāko gleznotāju un grafiķu mākslas izstādēm radītie plakāti. Tomēr 20. gadsimta

20.–30. gadu plakātu mākslinieciskās kvalitātes amplitūda ir milzīga – ir paraugi, kuri augstu vērtējami vismaz Austrum- un Ziemeļeiropas kontekstā, piemēram, Sigismunda Vidberga, Oskara Šteinberga un Raimonda Šiško darbi.

Pētniekiem grūtības mēdz sagādāt plakātu autoru atribūcija, tostarp šajā jomā iespējami interesanti atklājumi – pavisam nesen identificēti brāļu Šefteloviču darbi, kas ar brāļu Šamiru vārdu vēlāk kļuva par Izraēlas oficiālās grafiskās identitātes veidotājiem.

Mg. art. **Ilze Martinsone** ir Latvijas Arhitektūras muzeja vadītāja, izstāžu kuratore, publiciste. Pēta 20. gadsimta starpkaru laika dekoratīvās mākslas, dizaina un arhitektūras parādības, interesējas par pēckara modernismu arhitektūrā un dizainā.

11.20–11.50 **“Baltars” dalība 1925. gada izstādē Parīzē – mīti un realitāte**

Mg. art. **Dace Ļaviņa**,

Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja Keramikas un porcelāna kolekcijas glabātāja / Rīga, Latvija

1924. gadā Rīgā dibinātajā porcelāna apgleznošanas darbnīcā “Baltars” apvienojās gleznotāji Romans Suta, Aleksandra Beļcova un grafiķis Sigismunds Vidbergs. Darbnīcas zīmols – melns trīsstūris ar “Baltars” nosaukumu – kļuvis par īpašu Latvijas dizaina piederības zīmi un starpkaru perioda modernās dekoratīvās mākslas ideālu paudēju, iemiesojot sevī nacionālo, radoši sintezējot gan atsevišķus padomju Krievijas aģitācijas porcelāna izteiksmes paņēmienus, gan Eiropas avangarda mākslas virzienu ietekmes.

Parīzes 1925. gada izstādē (un arī vēlākā, 1937. gada, izstādē Parīzē) “Baltars” ne tikai eksponēja savu produkciju, bet vienlaikus pildīja svarīgas jaunās valsts reprezentācijas funkcijas. Referātā tiks sniegts ieskats izstādes teritorijas plānojumā, raksturota Latvijas ekspozīcija *Grand Palais*, dota informācija par katalogu un dalībnieku apbalvojumu sarakstu, pirmoreiz demonstrēta fotogrāfija no Latvijas ekspozīcijas ar Sigismunda Vidberga darbiem, kā arī vairāki līdz šim nezināmi darbnīcas “Baltars” darbi, kuru autorība izpētes procesā ir apstiprinājusies.

Mg. art. **Dace Ļaviņa** ieguvusi maģistra grādu Malmes Universitātē (Zviedrija) un ir Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja Keramikas un porcelāna kolekcijas glabātāja. Pēta Latvijas porcelāna vēsturi. Patlaban strādā pie izdevuma par darbnīcas “Baltars” darbību un produkciju.

11.50–12.20 **Rūpnieciskais dizains Latvijā 20. gadsimta 2. pusē**

Mg. art. **Iliana Veinberga**,

Rīgas Porcelāna muzeja krājuma galvenā glabātāja / Rīga, Latvija

20. gadsimta 2. pusē Latvija bija Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) sastāvā. Saskaņā ar sociālistisko ideoloģiju PSRS bija ieviesta plānveida tautsaimniecības forma, bet resursu apriti nodrošināja centralizēts un rūpīgi strukturēts institūciju un organizāciju tīkls. Referātā tiks iezīmēta rūpnieciskā dizaina vieta Latvijas PSR materiālās un ražošanas kultūras kontekstā; raksturots dizaina funkcionēšanas veids un izmaiņas dažādos periodos, kā arī ieskicētas padomju industriālā mantojuma interpretācijas problēmas mūsdienās.

Mg. art. **Iliana Veinberga** ir mākslas vēsturniece, dizaina vēstures pētniece. Akadēmisko interešu loks ietver rūpnieciskās mākslas parādības Latvijā 20. gadsimta otrajā pusē. Rīgas Porcelāna muzejā pēta porcelāna ražošanu Latvijas teritorijā no 19. gadsimta vidus līdz mūsdienām, vada Latvijas daļu Eiropas Savienības programmas “Radošā Eiropa” apakšprogrammas “Kultūra” projektu “Keramika un tās dimensijas” (2014–2018). Veido izstādes, organizē sadarbības projektus.

12.20–12.50

Skats no nākotnes.

Pirmajai kinētiskās mākslas izstādei “Forma. Krāsa. Dinamika” 40

Mg. art. **Irēna Bužinska**,

Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja izstāžu kuratore / Rīga, Latvija

Latvijas 20. gadsimta mākslā viens no “pagriezienu punktiem” ir mākslinieku Valda Celma, Artura Riņķa un Anduļa Krūmiņa kopīgi veidotā skate “Forma. Krāsa. Dinamika”, kas tieši pirms 40 gadiem – 1978./1979. gadu mijā bija iekārtota arhitektūras pieminekļi Pēterbaznīcā. Izstādi pamatoti jāuzskata par pirmo legālo abstraktās mākslas reprezentāciju degradējošā sociālistiskā reālisma apstākļos ne tikai Latvijā, bet arī Padomju Savienībā, jo ekspozīcijā bija redzami kinētiskās mākslas objekti, kuri, tiesa, tolaik tika raksturoti ar “unikālā dizaina” jēdzienu. Kinētisko objektu daudzfunkcionalitāte liecināja par mākslas sintēzes meklējumiem, arhitektūras un tēlniecības mijiedarbību, autoru eksperimentiem ar gaismas, krāsas un kustības savstarpējām sakarībām.

Referātā tiks aplūkota izstādes nozīme 21. gadsimtā un sniegta mazāk zināma informācija par tās saturu.

Mg. art. **Irēna Bužinska** ir mākslas zinātniece, Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja izstāžu kuratore. Beigusi Latvijas Mākslas akadēmiju. Pēta Latvijas dizaina vēstures, 20. gadsimta agrīnā modernisma un krievu avangarda atsevišķas parādības. 2015. gadā izdevniecība “Ashgate Publishing” (ASV) publicējusi viņas grāmatu “*Vladimir Markov and Russian Primitivism: A Charter for the Avant-Garde*” (sadarbībā ar Z. S. Stroteri (Z. S. Strother) un Džeremiju Hovardu (Jeremy Howard)).

12.50–14.00

Pusdienu pārtraukums

14.00–14.30

Latvijas Dizaina gada balva. Izaicinājumi un secinājumi

Mg. art. **Ingūna Elere**,

Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļas profesore, Latvijas Dizaina gada balvas organizatora – dizaina biroja “H2E” – radošā direktore / Rīga, Latvija

2017. gadā Latvijas Republikas Kultūras ministrijas uzdevumā kopā ar dizaina biroju “H2E” Latvijas Dizaina gada balva tika radīta kā instruments, lai identificētu un izceltu izcilības Latvijas dizainā, tiecoties pēc augstākiem dizaina standartiem un uzrunājot plašu sabiedrību.

Dizaineram ir liela sociālā atbildība. Referātā tiks iezīmēts plašāks jautājumu loks, kas skar dizaina atbildību par vidi, kurā mēs uzturamies, lietām, kuras mēs izmantojam. Balva veicina dizainera izpratni gan par šiem, gan par citiem faktoriem, jo dizains sniedz pieredzi, kas ilgtermiņā ietekmē ikvienu tā lietotāju. Referente uztver dizainu kā starpdisciplināru instrumentu, kas konkrētā telpā, konkrētā laika nogrieznī sniedz noteiktu vēstījumu.

Mg. art. **Ingūna Elere** ir Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļas profesore, Dizaina biroja “H2E” mākslinieciskā direktore. Beigusi Rīgas Lietišķās mākslas vidusskolas Dekoratīvās noformēšanas nodaļu, Latvijas Mākslas akadēmijas Vides mākslas nodaļu. Strādā vides, interjera un izstāžu dizainā, grāmatu un reklāmas dizainā, pedagoģijā. Ieguvusi vairāk nekā 20 Latvijas un starptautisku atzinību un atbalvojumu par muzeju un izstāžu dizainu.

14.30–15.00

Lietuvas un Baltijas dizaina odiseja Londonā 1968. gadā

Padomju rūpniecības un tirdzniecības izstrādājumu izstādes ietvaros

Dr. **Karolina Jakaite** (*Karolina Jakaitė*),

dizaina pētniece Viļņas Mākslas akadēmijā, Dizaina fonda līdzdibinātāja /

Viļņa, Lietuva

1968. gada augustā Londonā tika atklāta Padomju rūpniecības un tirdzniecības izstrādājumu izstāde. Tā bija nozīmīgākā izstāde, ko Padomju Savienība togad organizēja ārzemēs. Līdzās galvenajai, kosmosa tematikai veltītajai sadaļai ar Aukstā kara sāncensības zemtekstu īpaša uzmanība tika veltīta "Baltijas republiku" prezentācijai. Lietuvas paviljonu veidoja arhitekts Tads Baginskis (*Tadas Baginskis*, 1936), Latvijas daļu – arhitekts Ivars Strautmanis (1932–2017), bet Igaunijas – Eha Reitela (*Eha Reitel*), Kartu Voogri (*Kärt Voogre*) un Vello Asi (*Vello Asi*, 1927–2016).

Vairums desmit gadus ilgajā izpētes procesā savāktu dokumentu attiecas uz Lietuvas paviljonu. Paviljona stāstu var salīdzināt ar "kosmosa odiseju" – paviljons, eksponētie tehnoloģiju sasniegumi un unikālā dizaina objekti veidoja tādu kā kosmosa kapsulu, kuras misiju pārtrauca neparedzēti politiski apstākļi. Naktī no 20. uz 21. augustu padomju tanki iebruka Čehoslovākijā, un protestu laikā Londonā izskanēja aicinājumi izstādi slēgt. Šie politiskie notikumi ietekmēja vērtējumu, ļaujot mums to no jauna atklāt 50 gadus vēlāk.

Dr. **Karolina Jakaite** (*Karolina Jakaitė*) ir dizaina vēsturniece un postdoktorantūras pētniece Viļņas Mākslas akadēmijā, Dizaina fonda līdzdibinātāja. 2012. gadā aizstāvējusi doktora darbu par tēmu "Lietuviešu grafiskais dizains 1950.–1970. gados: starptautisko un starptautisko". 2016. gadā žurnālā "*Art in Translation*" (izdevniecības grupa "*Taylor&Francis*") publicēts viņas raksts par Lietuvas paviljonu 1968. gada Londonas izstādē. 2018. gadā bijusi kuratore izstādei Viļņas Nacionālajā mākslas galerijā par 1968. gada paviljonu Londonā (līdzkurators *Julijus Balčikonis*). Šobrīd strādā pie grāmatas "*COLD WAR CAPSULE: Lithuanian Design in London in 1968*", kuru paredzēts izdot 2019. gadā (izdevniecībā "LAPAS" Dizaina fonda paspārnē).

15.00–15.30

Nekurienes skaņas: igauņu kinētiskās mākslas un skaņu instalāciju pionieris Karels Kurismā

Mg. art. **Ragne Soosalu** (*Ragne Soosalu*),
freelance kuratore, mākslas zinātniece / Tallina, Igaunija

Igaunijas mākslas ainā Karels Kurismā (*Kaarel Kurismaa*, 1939) ir īpaši daudzpusīgs autors. Viņa darbībā dažādās izpausmēs parādās skaņa, mūzika, tēlniecība, glezniecība, literatūra, scenogrāfija, monumentālā māksla un dizains. Kurismā nozīme Igaunijas mākslas vēsturē galvenokārt saistīta ar viņa aizsācēja darbu kinētiskās mākslas jomā un tās tradīciju uzturēšanu. Meistara savdabīgā daiļrade kalpo par pamatu Igaunijas skaņu un kinētiskajai mākslai.

Mg. art. **Ragne Soosalu** (*Ragne Soosalu*) desmit gadus strādājusi KUMU Mākslas muzejā Tallinā un šobrīd turpina darbu kā freelance kuratore. Beigusi Tartu Universitāti un Igaunijas Mākslas akadēmiju ar maģistra grādu, specializējoties kinētiskās un elektroniskās mākslas vēsturē. 2011. gadā bija līdzkuratore un producente pirmajai un lielākajai elektroniskās mākslas izstādei "*gateways. Art and Networked Culture*". Bijusi kuratore izstādēm "*Out of Sync. Looking Back at the History of Sound Art*" (2013) un "*Silence d'Or. Ilmar Laaban and Experiments in Sound and Language*". Kopā ar Anniku Reimu (*Annika Räim*) bija kuratore izstādei "*Kaarel Kurismaa. Yellow Light Orchestra*", kura šobrīd ir skatāma KUMU Mākslas muzejā.

15.30–16.00

Polijas 20. gadsimta dizaina pastāvīgā ekspozīcija Varšavas Nacionālajā muzejā. Pirmā gada pieredze

Mg. art. **Kaja Mušiņska** (*Kaja Muszyńska*),
Varšavas Nacionālā muzeja Dizaina kolekcijas glabātāja /
Varšava, Polija

Kopš 2017. gada decembra Varšavas Nacionālajā muzejā izveidota pastāvīga Polijas dizaina ekspozīcija, kas parāda nozīmīgākos plašam patēriņam ražoto priekšmetu paraugus, tostarp populārus TV un radio uztvērējus, mēbeles, audumus, mājsaimniecības ierīces, kā arī citus izcilus Polijas dizaina piemērus, kas pastāvējuši vienīgi kā skices, modeļi un prototipi, nekad nekļūstot brīvi pieejami. Vienlaikus šie darbi liecina par poļu lietišķās mākslas ievērojamo potenciālu.

Vairāk nekā 600 novatorisku, oriģinālu ikdienas priekšmetu izstādīti hronoloģiskā secībā, akcentējot būtiskākos mākslas un vēstures notikumus – sākot no Zakopanes grupas, Krakovas darbnīcām, mākslinieku kooperatīva “Ład” un “Praesens” grupas modernistiem, cauri pēckara rekonstrukcijas periodam, sociālistiskajam reālismam, poļu atkusnim un modernismam pēc 1956. gada, kad lietišķās mākslas nozare Polijā attīstījās visstraujāk, – līdz labākajiem laikmetīgā dizaina paraugiem.

Atsevišķa uzmanība tiks veltīta industriālā dizaina, bērniem domātā dizaina un etnogrāfiskā dizaina aspektiem. Referente sniegs īsu ieskatu Mūsdienu dizaina galerijas darbībā, pastāstīs, kā tapa Varšavas Nacionālā muzeja jaunā pastāvīga ekspozīcija un kā tā veicinājusi dizaina un lietišķās mākslas popularitātes pieaugumu Polijā.

Mg. art. **Kaja Mušiņska** (*Kaja Muszyńska*) ir PhD kandidāte, viena no Varšavas Nacionālā muzeja (VNM) Mūsdienu dizaina galerijas autorēm un kuratorēm. Strādā VNM Mūsdienu dizaina centrā. Akadēmiskās intereses saistītas ar Polijas keramikas vēsturi, īpašu uzmanību veltot 20. gadsimta 2. puses plaša patēriņa produkcijai.

16.00–16.30

Īsas debates, konferences darba noslēgums